QORTI CIVILI PRIM`AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH ZAMMIT MCKEON

Illum il-Hamis 30 ta` Novembru 2017

Kawza Nru. 1
Rik. Nru. 86/17 JZM

L-On. Dr. Simon Busuttil

kontra

L-Avukat Generali

Il-Qorti :

I. Preliminari

Rat ir-rikors li pprezenta r-rikorrent fid-19 ta` Ottubru 2017.

Rat illi t-talbiet tar-rikorrenti kienu dawn :-

1. Tiddikjara illi bid-digriet ta` nhar it-3 ta` Ottubru 2017 tal-Qorti Kriminali presjeduta mill-On. Imhallef Dott. A. Mizzi fejn l-istess Imhallef ma rrikuzax ruhu fis-smigh tar-rikorsi tal-On. Prim Ministru Joseph Muscat, l-On. Ministru Konrad Mizzi, ic-Chief of Staff tal-Prim Ministru Keith Schembri, Malcolm Scerri, Adrain Hillman, Brian Tonna u Karl Cini biex tigi revokata d-decizjoni tad-digriet tal-Magistrat Dr Ian Farrugia tas-26 ta` Lulju 2017 fl-atti tar-rikors guramentat tal-Onor. Kap ta` l-Opposizzjoni Dr. Simon Busuttil (ID 242669M) ta` l-14 ta` Lulju 2017, inkiser jew x`aktarx ser jinkiser id-dritt ta` smigh xieraq ta` l-esponenti kif sancit mill-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta` Malta u mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem ;

2. Thassar, tannulla u tirrevoka kwalsiasi digriet u/jew sentenza li tat il-Qorti Kriminali presjeduta mill-On. Imhallef A. Mizzi fir-rikorsi surreferiti inkluz, izda mhux limitat ghal, digrieti jew sentenzi li jolqtu l-mertu ta` l-istess rikorsi ;

3. Tordna illi r-rikorsi maghmula mill-On. Prim Ministru Joseph Muscat, l-On. Ministru Konrad Mizzi, ic-Chief of Staff tal-Prim` Ministru Keith Schembri, Malcolm Scerri, Adrian Hillman, Brian Tonna u Karl Cini biex tigi revokata d-decizjoni tad-digriet al-Magistrat Dr Ian Farrugia tas-26 ta` Lulju 2017 fl-atti tar-rikors guramentat tal-Onor. Kap ta` l-Oppozizzjoni Dr Simon Busuttil (ID 242669M) ta` l-14 ta` Lulju 2017 jigu assenjati lil Imhallef iehor sabiex ikomplu jinstemghu u jigu decizi bl-urgenza kif irid l-Artiklu 546(4B) tal-Kodici Kriminali ;

4. Tillikwida kumpens ghad-danni sofferti mill-esponenti ghall-ksur jew probabbli ksur tad-dritt fundamentali tieghu ta` smigh xieraq ;

5. Tordna lill-intimat ihallas il-kumpens hekk likwidat ;

6. Taghmel dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tizugra t-twettiq tad-dritt ta` smigh xieraq ta` l-esponenti.

Rat ir-risposta li pprezenta l-Avukat Generali fis-<u>6 ta` Novembru 2017</u> fejn, apparti li ressaq ghadd ta` ragunijiet fil-mertu ghaliex kellhom jigu respinti t-talbiet attrici, ressaq ukoll eccezzjonijiet li fissirhom bhal ta` natura preliminari, fosthom dik li dwarha din il-Qorti qeghda taghti l-provvediment tal-lum, u cioe` l-eccezzjoni markata mill-intimat bin-nru. 3 illi taqra hekk :-

> *"Illi in linea preliminari wkoll, l-esponenti qieghed jitlob il-kjamata in kawza tal-Prim Ministru Dr Joseph Muscat, tal-Onorevoli Ministru Konrad Mizzi, Keith Schembri, Malcolm Scerri, Adrian Hillman, Brian Tonna u Karl Cini in kwantu li bl-azzjoni attrici r-rikorrenti qieghed jitlob it-thassir, nullita` u revoka ta` "kwalsiasi digriet u/jew sentenza li tat il-Qorti Kriminali presjeduta mill-On. Imhallef A. Mizzi" liema digrieti u/jew sentenza inghataw fl-atti tar-rikorsi tal-appell pprezentati minn dawn l-individwi u ghalhekk dawn il-persuni ghandhom kull interess li jissejjhu f` dawn il-proceduri."*

Rat il-verbal tal-udjenza tas-7 ta` Novembru 2017 fejn il-partijiet kienu diretti sabiex jittrattaw din l-eccezzjoni.

Semghet is-sottomissjonijiet tad-difensuri tal-partijiet dwar din l-eccezzjoni fl-istess udjenza.

Rat id-digriet li tat fl-istess udjenza fejn halliet il-kawza ghal provvediment ghal-lum dwar it-tielet eccezzjoni tal-Avukat Generali.

Rat l-atti l-ohra tal-kawza.

II. Il-fatti fil-qosor

Fl-14 ta` Lulju 2017, ir-rikorrent ipprezenta rikors konfermat bil-guramentat a tenur ta` l-Art 546(4A) tal-Kap 9 quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja li kienet ippresjeduta mill-Magistrat Dr Ian Farrugia ghar-ragunijiet indikati fl-ewwel paragrafu tar-rikors odjern.

Permezz ta` digriet tas-26 ta` Lulju 2017, il-Qorti, wara li ddikjarat illi kienu avveraw ruhhom il-pre-rekwiziti kollha mehtiega, ordnat il-bidu ta` investigazzjoni u inkjesta.

Fis-27 ta` Lulju 2017, l-Onor. Prim` Ministru, l-Onor. Ministru Konrad Mizzi, Keith Schembri, Malcolm Scerri, Adrian Hillman, Brian Tonna u Karl

Cini pprezentaw separatament rikorsi fil-Qorti Kriminali fejn talbu r-revoka tal-provvediment tas-26 ta` Lulju 2017 a tenur tal-Art 546(4B) tal-Kap 9.

Fis-27 ta` Lulju 2017, il-Qorti Kriminali presjeduta mill-Onor. Imhallef Antonio Mizzi tat zmien lir-rikorrent odjern sabiex iwiegeb bil-miktub ghar-rikorsi.

Ir-rikorsi kienu appuntati ghas-smigh ghas-16 ta` Awissu 2017.

Fl-udjenza tas-16 ta` Awissu 2017, ir-rikorrent talab ir-rikuza ta` l-Imhallef sedenti.

Fit-3 ta` Ottubru 2017, l-Imhallef sedenti cahad it-talba ghar-rikuza.

Fid-19 ta` Ottubru 2017 saret din il-kawza.

III. <u>Il-kjamata fil-kawza</u>

Bit-tielet (3) eccezzjoni, l-intimat qed jitlob ghall-fini tal-procediment tal-lum il-kjamata fil-kawza tal-persuni kollha li kienu ressqu appell quddiem il-Qorti Kriminali mid-digriet tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja.

Din il-Qorti tirreferi ghall-<u>Art 960 u 961 tal-Kap 12</u>.

<u>L-Art 960 tal-Kap 12</u> jaqra hekk :-

"*Kull min juri b`sodisfazzjon tal-qorti li huwa ghandu interess f`kawza li tkun miexja bejn partijiet ohra, jista` fuq rikors, jigi mdahhal in statu et terminis, bhala parti fil-kawza, f`kull waqt taghha, sew fil-qorti tal-ewwel grad kemm fil-qorti fi grad ta` appell; izda dan l-intervent fil-kawza ma jwaqqafx il-proceduri taghha.*"

<u>L-Art 961 tal-Kap. 12</u> jaqra hekk :-

"*Tista` wkoll terza persuna, b`digriet tal-Qorti, f`kull waqt tal-kawza qabel is-sentenza, tigi msejha f `kawza miexja bejn partijiet ohra fil-Qorti tal-ewwel grad, sew fuq talba ta`*

wahda mill- partijiet kemm ukoll minghajr dik it-talba."

Dan premess,

Fid-decizjoni illi tat fit-18 ta` Novembru 1998 fil-kawza "**Direttur Generali ta` l-Avjazzjonji Civili vs Panta Contracting Limited et**" din il-Qorti diversament presjeduta ppronunzjat ruhha hekk dwar fejn tkun mehtiega kjamata fil-kawza :-

> *"In linea tradizzjonali sabiex ikun hemm integrita` tal-giudizzju, b` mod li l-presenza ta` tali terza persuna tkun indispensabbli ghar-reintegrazzjoni u kompletezza tal-proceduri.*
>
> *Ricentement kien hemm diversi kazi fejn giet ordnata il-kjamata in kawza anke jekk il-giudizzju kien integru, u dan sabiex jigu salvagwardjati d-drittijiet ta` min ikun direttament interessat fl-ewwel azzjoni giudizzjarja u li aktar warajha iggib azzjoni ohra, bhala konsegwenza taghha (**Joseph Riolo pro. et noe vs Carmel Muscat et** - App. Civ. 15 ta` Novembru 1991)."*

Il-procedura **mahsuba mil-ligi stess** tal-kjamata fil-kawza kienet applikata mill-qrati taghna sabiex :-

(a) jigu evitati multiplicita ta` kawzi u gudizzji : "**Alfred Zammit Cutajar vs Joseph Formosa**" (App.Civ. 26 ta` Gunju 1961) ;

(b) tigi evitata possibilita ta` gudizzji konfliggenti u rikorsi ghar-rifuzjoni : "**A.J.C. Barboro vs Camelo Mallia**" (App. Civ. 26 ta` Ottubru 1956) ;

(c) l-interess tal-konvenut fil-konfront ta` terza persuna jigi protett – "**Joseph Calleja vs Av. Joseph Micallef et noe**" (Prim Awla. 11 ta` Marzu 1952) ;

(d) ikun fl-interess ta` t-terza persuna u l-attur illi l-gudizzju jkun osservat sew : "**Anthony Cini vs Joseph Demanuele"** (App.Civ. 8 ta` Frar 1946)".

Dan premess,

Il-Qorti tirreferi ghas-sentenza li tat il-Qorti tal-Appell fis-27 ta` Jannar

1997 fil-kawza "**Anthony Azzopardi et vs Calcedonio sive Donald Attard et**" fejn inghad hekk :-

> *"Il-kjamata in kawza hija kostitwita mill-interess tal-persuna li tkun u malli jigi rikonoxxut dan l-interess, il-Qorti ghandha d-dover li tordnah".*
>
> *"L-interess mehtieg biex jiggustifika dan il-provvediment huwa dak stess li huwa rikjest bil-ligi biex tigi proposta azzjoni jew biex tista` tigi opposta kontestazzjoni. Imma dan l-interess jista` jkun anke l-komunjoni tal-kontroversja fis-sens li l-kjamat fil-kawza, minghajr majigi kundannat jew liberat, ikun jista` jizviluppa r-ragunijiet tieghu favur jew kontra l-attur".*

(ara wkoll **Joseph Cassar vs George Pace pro. et. nomine** deciza fis-6 ta` Ottubru 2000 mill-Qorti tal-Appell; **Joseph Riolo pro. et noe vs Carmel Muscat et** - App. Civ. 15 ta` Novembru.1991 ; **Michael Cutajar proprio et nomine Vs S.C. & Company Limited** deciza fit-8 ta`Ottubru 2004 u **Saviour Borg et. vs Joseph Degiorgio et.** deciza fl-1 ta`Lulju 1999)

Fis-sentenza li tat din il-Qorti diversament presjeduta fil-kawza fl-ismijiet "**Emanuel Camilleri vs Spettur Louise Calleja et**" fis-6 ta` Mejju 2014, kienet trattata talba ghas-sejha fil-kawza fil-kors ta` azzjoni dwar ksur ta` jedd fondamentali.

Il-Qorti qalet hekk :-

> *"Illi huwa maghruf li biex il-Qorti tilqa` talba ghal sejha fil-kawza ta` terzi jehtieg jintwera li jkunu jezistu l-elementi mitluba mid-duttrina l-izjed stabilita f`dan ir-rigward. Minn kliem il-ligi, s-sejha fil-kawza ta` terza persuna waqt li l-kawza tkun miexja bejn partijiet ohrajn tista` tintalab biss meta l-kawza tkun ghadha ma thallietx ghas-sentenza u biss fi procediment li jkun ghadu fl-ewwel istanza. Izda tali sejha tista` ssir kemm fuq talba ta` xi wahda mill-partijiet u kif ukoll, minghajr dik it-talba, mill-Qorti nnifisha jekk jidhrilha li huwa xieraq li dan isir (ara per ezempju P.A. JSP 4.5.1992 fil-kawza fl-ismijiet **Jean Depasquale noe vs David Jones**);*
>
> *Illi l-principju ewlieni li ghandu jitqies huwa li l-imsejjah fil-kawza, b`differenza minn dak li jkun indahal fil-kawza minn rajh in statu*

et terminis, jitqies bhallikieku kien imharrek u, kif juri l-artikolu 962, bis-sentenza moghtija f`dik il-kawza jista` jinheles jew jigi kundannat daqslikieku l-kawza inharget mill-bidunett kontrih;

Illi s-sejha fil-kawza, jew kif kien maghruf fl-imghoddi,

*l-intervent koatt (biex jintgharaf mill-intervent volontarju li ghalih japplika l-artikolu 960 tal-Kap 12), ghandha l-ghan li tevita li jkun hemm ghadd ta` kawzi fuq l-istess mertu (App. Civ. 23.3.1962 fil-kawza fl-ismijiet **Sant Cassia et vs Montebello et** (Kollez. Vol:XLVI.i.171) meta dawk il-persuni jistghu jitqieghdu f`gudizzju wiehed li jikkonsidra l-qaghda rispettiva taghhom (Ara per ezempju, App. Civ. 23.11.1898 fil-kawza fl-ismijiet **Stepton vs Spiteri** (Kollez. Vol: XVI.i.117). Huwa essenzjali, ghalhekk, li persuna msejha fil-kawza jkollha interess fil-kwestjoni. Anzi, il-qafas ta` l-istitut tas-sejha fil-kawza johrog mill-kuncett fondamentali ta` interess tal-parti li toqghod f`gudizzju;*

*Illi l-interess li jsejjes is-sejha fil-kawza ghandu jkun fl-ezitu tal-gudizzju, mhux necessarjament fis-sens li l-imsejjah fil-kawza jkun kundannat jew mehlus, imma fis-sens li jsostni r-ragunijiet tal-attur jew tal-imharrek, jew sahansitra tieghu nnifsu differenti minn dawk tal-partijiet (Ara App. Civ 27.1.1997 fil-kawza fl-ismijiet **Anthony Azzopardi et noe vs Calcedonio sive Donald Attard et**). Imma, fi kwalunkwe kaz, l-interess tal-imsejjah fil-kawza ghandu jkun ta` livell bhal dak imfisser minn hafna sentenzi taghna bhala l-interess guridiku li ghandu jkollha parti fil-kawza. Fil-kaz prezenti, dan l-interess li jrid jintwera ghandu jkun l-interess ta` persuna mharrka;*

*Illi huwa stabilit ukoll li, minbarra l-ghan tal-ekonomija tal-gudizzji, l-istitut tas-sejha fil-kawza huwa mahsub ukoll li jiggarantixxi l-integrita` tal-gudizzju. Izda nghad ukoll li "l-istitut tal-kjamata fil-kawza ma jistax jigi applikat, m`ghandux ikun hemm rikors ghalih, fil-kazijiet fejn il-gudizzju jkun diga` integru bil-prezenza fil-kawza tal-konvenut u fejn ir-responsabbilta` tal-konvenut vis-a`-vis l-attur hija indubitata indipendentement minn x`relazzjonijiet jista` jkollu hu ma` haddiehor li, kwantu l-attur, jibqa` terz" (App. Inf. 18.5.1995 fil-kawza fl-ismijiet **Farrugia vs Fava** (Kollez. Vol: LXXIX.ii.1110);*

Illi, kif inghad, il-Qrati taghna stabilew regoli li dwarhom is-sejha fil-kawza jmissha tigi meqjusa, u, b`mod partikolari, f`liema cirkostanzi ghandha tintlaqa` talba ghal tali sejha u, b`mod izjed siewi, meta m`ghandhiex jew ma jmisshiex tintlaqa` talba bhal din;

Illi l-Qorti ghandha tordna s-sejha fil-kawza jekk il-persuna li

*taghha tintalab din is-sejha jkollha dak l-interess li huwa mehtieg mil-ligi f'persuna biex minnu tista` tigi proposta azzjoni jew biex tigi opposta kontestazzjoni (P.A. 29.10.1935 fil-kawza fl-ismijiet **Libreri vs Staines noe** (Kollez. Vol: XXIX.ii.706) u s-sentenzi hemm imsemmija). Madankollu, s-sejha fil-kawza m`ghandhiex tintuza biex jidhlu fil-kawza persuni li, ghalkemm ghandhom l-interess mehtieg, jiddahhlu biex jissostitwixxu persuni li ma jkun messhom qatt gew imharrkin, jew ikunu gew imharrkin hazin (P.A. 6.2.1962 fil-kawza fl-ismijiet **Tabone noe vs Magri** (Kollez. Vol: XLVI.ii.561) u l-bosta sentenzi hemm imsemmija; u App. Kumm. 19.5.1995 fil-kawza fl-ismijiet **Wismayer et vs Wismayer et** (Kollez. Vol: LXXIX.ii.955);*

*Illi ghalkemm normalment is-sejha fil-kawza ssir mill-parti mharrka, kif jidher mill-artikolu tal-ligi fuq imsemmi, din it-talba tista` ssir ukoll minn min ikun fetah il-kawza. Tista` ssir ukoll mill-Qorti ex ufficio, izda qatt minn u fuq talba tal-imsejjah innifsu (App. Civ. 11.5.2011 fil-kawza fl-ismijiet **Reginald Fava pro et noe vs Suprintendent tas-Sahha Pubblika noe et**). Ghal xi zmien kien jinghad li ma ghandhiex tintlaqa` talba ghas-sejha fil-kawza min-naha tal-attur meta dan seta` jew suppost li kien jaf bl-ezistenza jew l-interess ta` persuni fil-mertu tal-kwestjoni li huwa messu harrek sa mill-bidu (App. Civ.: 14.1.1938 fil-kawza fl-ismijiet **Captur vs Felice** (Kollez. Vol: XXX.i.1) u s-sentenzi hemm imsemmijin). Izda llum jidher li t-tifsira vera ta` dan il-punt thares izjed lejn il-kwestjoni tal-interess guridiku tal-imsejjah milli lejn l-gharfien jew le tal-attur (qabel ma bdiet il-kawza) dwar kull min seta` kellu interess (Ara P.A. JSP 16.3.1993 fil-kawza fl-ismijiet **Joseph Ripard et vs Onor. Prim Imhallef Carmelo Schembri et** u s-sentenzi hemm imsemmija) u dan dejjem bil-kawtela li l-istess sejha fil-kawza ma tintuzax biex jiddahhal fil-kawza mharrek iehor flimkien mal-imharrek originali li ma messu tharrek qatt (App. Civ. 26.4.1971 fil-kawza fl-ismijiet: **Vincenzina Cassar vs Anthony Vella** u s-sentenzi hemm imsemmija);*

Illi meta saret it-talba f'isem ir-rikorrent biex din il-Qorti tordna s-sejha fil-kawza tal-Avukat Generali, l-gharef difensur tieghu iggustifika t-talba fuq dak li jissemma fil-paragrafi ghaxra (10), hdax (11) u tnax (12) tar-rikors promotur. Dawn it-tliet paragrafi jitkellmu dwar ksur tal-jeddijiet tar-rikorrent min-naha tal-qrati li kienu qeghdin jisimghu l-kaz tieghu u qatghu s-sentenzi rispettivi. Huwa zied jghid li "din it-talba la tolqot negattivament u lanqas tippregudika lill-intimati prezenti. Inoltre dejjem gie ritenut illi fil-proceduri quddiem il- Prim`Awla Kostituzzjonali tigi adottata flessibilita` bil-ghan illi l-proceduri jistghu jwasslu ghall-ksib ta` rizultat li ghalih kienu intizi";

Illi, wara li qieset il-konsiderazzjonijiet fuq imsemmija u dan fil-qafas tat-taghrif li tressaq s`issa quddiem din il-Qorti, hija tasal ghall-fehma li t-talba tar-rikorrent jixraq li tintlaqa`. Fl-ewwel lok, ghalkemm huwa minnu li l-intimati ma qajmu l-ebda eccezzjoni dwar jekk humiex il-kontraditturi legittimi tal-azzjoni attrici u lanqas eccezzjoni dwar in-nuqqas ta` integrita` tal- gudizzju, it-tliet paragrafi msemmija tar-rikors promotur jirrigwardaw ilmenti ta` ksur ta` dritt fundamentali min-naha ta` istituzzjoni (l-qrati) li z-zewg intimati ma jirrapprezentaw bl-ebda mod. Fit-tieni lok, il-persuna li l-gurisprudenza tqis bhala l-legittimu kontradittur xieraq f`kazijiet fejn jitqajjem ilment ta` ksur ta` jedd fundamentali dwar smigh xieraq minhabba operat partikolari ta` qorti huwa l-Avukat Generali (Ara, b`ezempju, Kost. 8.11.2004 fil-kawza fl-ismijiet: ***<u>Xuereb vs Registratur tal-Qrati et</u>*** *(Kollez. Vol: LXXXVIII.i.360) u Kost. 7.10.2005 fil-kawza fl-ismijiet:* ***<u>Mark Lombardo vs Kunsill Lokali Fgura et</u>*** *fost bosta ohrajn).*

Fit-tielet lok, it-talba ghas-sejha fil-kawza saret f`waqt li l-ligi thalli li ssir ladarba l-kawza ghadha fl-istadju (ghalkemm inoltrat) tat-tressiq tal-provi tal-intimati, u ghadha ma thallietx ghas-sentenza;

Illi l-Qorti tqis li ladarba kien ir-rikorrent innifsu li talab is-sejha fil-kawza u dan wara li kien iddikjara li ma kellux aktar provi x`iressaq, hija qieghda tilqa` t-talba tieghu biss ghar-ragunijiet imsemmija hawn fuq u bil-fehma shiha li ma jergax jinfetah il-gbir tal-provi tar-rikorrent u dan ghaliex ir-ragunijiet li wasslu biex it-talba tieghu tintlaqa` kienu jezistu sa mill-bidu tal-kawza u messhom kienu hwejjeg maghrufa minn dak il-waqt.

Minbarra dan, is-sejha fil-kawza tal-Avukat Generali trid issir bi spejjez ghar-rikorrent."

Fil-kawza "**<u>Raymond Cassar Torreggiani et vs Avukat Generali et</u>**" deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-22 ta` Frar 2013, din il-Qorti diversament presjeduta ttrattat il-kwistjoni ta` min huwa l-legittimu kontradittur fil-kaz ta` azzjoni ghal ksur ta` jedd fundamentali.

Inghad hekk :-

"Illi l-kwestjoni ta` min huwa l-legittimu kontradittur xieraq f`azzjoni ta` ksur ta` jedd fundamentali tmur lil hinn mill-kwestjoni tal-interess guridiku tal-parti. Il-qofol tal-azzjoni ta` lment dwar ksur ta` jedd fundamentali huwa l-ghoti ta` rimedju xieraq ghal tali

ksur, minbarra s-sejbien fih innifsu tal-ksur;

*"Illi l-Qorti taghraf il-fatt li l-kwestjoni dwar min ghandu jwiegeb ghall-ilment ta` ksur ta` jedd fundamentali tal-bniedem ilha zmien tkidd lil min ikun involut f`kawzi bhal dawn. Biz-zmien, tfasslu regoli ta` prattika biex jingharaf kontra min kawza bhal din imissha titressaq (Per ezempju, ara Kost. 7.12.1990 fil-kawza fl-ismijiet **Abela v. Il-Prim Ministru et** (Kollez. Vol: LXXIV.i.261). Il-hsieb dejjem kien li eccezzjoni bhal din m`ghandhiex isservi biex jitwal il-process tas-smigh tal-ilment fil-mertu, imma biex jigi mistharreg min tassew jista` jaghti r-rimedju f`kaz li jirrizulta li l-ilment tal-ksur tad-dritt fundamentali kien wiehed misthoqq (Kost. 6.8.2001 fil-kawza fl-ismijiet **Joseph M. Vella et v. Kummissarju tal-Pulizija et**). Mad-dhul fis-sehh fil-bidliet estensivi li saru fil-Kodici tal-Procedura fl-1995, u b`mod partikolari fl-artikolu dwar ir-rapprezentanza tal-Gvern fil-kawzi, jidher li tqies li l-problema tal-legittimu kuntradittur kienet b`hekk twittiet darba ghal dejjem. Dan l-izjed minhabba li l-artikolu 181B ma kien jaghmel l-ebda distinzjoni dwar l-ghamla ta` procedura gudizzjarja li ghaliha kien jirreferi.*

Mhux hekk biss, imma l-imsemmi artikolu jaghmel parti minn Titolu tal-Kodici li d-dispozizzjonijiet tieghu "jghoddu ghall-qrati kollha" (Art. 193 tal-Kap 12);

….

*Illi l-Qorti tqis li l-kwestjoni ta` min ghandu jwiegeb ghal xilja ta` ksur ta` jedd fondamentali tintrabat sewwa mal-ghamla tal-ksur li jkun u wkoll mal-ghamla ta` rimedju li jista` jinghata. Ilu zmien li l-Qrati taghna gharfu din ir-rejalta` u ghalhekk sawru d-distinzjonijiet mehtiega applikabbli ghall-bicca l-kbira mill-kazijiet. Ghalhekk, illum il-gurnata jingharfu kategoriji differenti ta` persuni li jistghu jitqiesu bhala legittimi kuntradditturi f`azzjonijiet kostituzzjonali. Dawn jinqasmu fi tliet kategoriji, jigifieri (a) dawk li jridu jwiegbu direttament jew indirettament ghall-ghamil li jikser id-dritt fundamentali ta` persuna, (b) dawk li jridu jaghmlu tajjeb (billi jipprovdu r-rimedju xieraq) ghan-nuqqasijiet jew l-eghmejjel li bihom haddiehor jikser xi jedd fundamentali ta` xi hadd, u (c) dawk il-partijiet kollha li jkunu f`kawza meta kwestjoni ta` xejra kostituzzjonali jew konvenzjonali tqum waqt is-smigh ta` xi kawza f`qorti (Kost. 7.12.1990 fil-kawza fl-ismijiet **Abela v. Onor. Prim Ministru et** (Kollez. Vol: LXXIV.i.261); u Kost. 6.8.2001 fil-kawza fl-ismijiet **Joseph Mary Vella et v. Kummissarju tal-Pulizija et**).*

Ma` dawn, u dejjem jekk ikollhom interess fil-kawza, jistghu jiddahhlu persuni ohrajn bil-ghan li jaghmlu shih il-gudizzju u jaghmluh rapprezentattiv ta` kull interess involut fil-kwestjoni;

Illi jekk wiehed iqis kif inhuma mfassla t-talbiet tar-rikorrenti f`din il-kawza, wiehed isib li hija l-ligi nnifisha li qieghda tkun attakkata bhala dik li biha huma qeghdin igarrbu ksur ta` jedd fundamentali taghhom. Huwa minnu li huma m`humiex qeghdin jattakkaw is-siwi nnifsu tal-ligi, izda huma qeghdin jilmintaw minn ligi li, bil-mod kif tithaddem, iggibilhom hsara fit-tgawdija ta` hwejjighom.

Minbarra dan, qeghdin jitolbu li jinghataw rimedju (kumpens) minhabba l-effetti ta` dik il-ligi;

Illi, jekk il-kaz tar-rikorrenti jittiehed f`dan id-dawl, jigi li, filwaqt li l-azzjoni tar-rikorrenti kontra l-intimat Avukat Generali tressqet sewwa kontrih, ma jistax jinghad l-istess dwar l-intimati mizzewgin Tabone;

…

Illi, min-naha l-ohra, l-intimati mizzewgin Tabone ghandhom ragun jghidu li huma la kellhom x`jaqsmu meta ghaddiet il-ligi, la kienu huma li dahhluha fis-sehh u lanqas kienu huma l-awtorita` li ippromulgatha. Il-qaghda taghhom f`din il-kwestjoni hija biss li huma nqdew bil-jeddijiet li tathom l-imsemmija ligi u mxew maghha.

Minhabba f`hekk, la jistghu jaghtu rimedju lir-rikorrenti u wisq anqas jistghu jinstabu hatja li qeghdin jikkommettu l-ksur ilmentat. Kif inghad, ir-rikorrenti jishqu li l-intimati huwa posthom fil-kawza minhabba li, bhala l-kerrejja tal-post, ghandhom tabilfors interess qawwi fl-ezitu taghha;

Illi, kif inghad aktar qabel, l-interess tal-intimati f`dak li jista` jsehh ma jissarrafx minnu nnifsu f`legitimazzjoni passiva tal-azzjoni tar-rikorrenti, l-aktar meta wiehed iqis it-termini partikolari ta` azzjoni ta` lment dwar ksur ta` jeddijiet fundamentali. Huwa minnu li l-intimati seta` kellhom interess li jintervjenu fil-kawza wkoll kieku ma kenux imharrkin, izda dan is-sehem taghhom fil-kawza kien ikun bhala "amicus curiae" fid-determinazzjoni tal-kwestjoni jew, fl-aqwa ipotezi, ghal ghanijiet ta` integrita` tal-gudizzju;

Illi, madankollu, l-Qorti tqis li minn kif inhija mfassla lazzjoni tar-rikorrenti, ma jistax iwassal li l-intimati (ladarba ghazlu din il-

linja ta` difiza) ghandhom ikunu huma li jwiegbu ghall-ilmenti tal-istess rikorrenti, u wisq anqas li jkunu huma li jaghtu l-kumpens mitlub. Wara kollox, jekk wiehed ihaddem il-principju li qui suo jure utitur neminem laedere videtur, wiehed qajla jista` jara kif l-intimati Tabone, talli qeghdin jinqdew minn harsien u jedd li taghtihom ligi u fil-limiti ta` dik il-ligi, jistghu jkunu hatja ta` ksur ta` jedd ta` haddiehor (is-sid tal-post);

Illi, fid-dawl ta` dawn il-konsiderazzjonijiet, il-Qorti ssib li ghandha tichad l-eccezzjoni safejn din tressqet mill-intimat Avukat Generali, izda tilqaghha safejn tressqet (taht iz- zewg eccezzjonijiet preliminari relativi) mill-intimati mizzewgin Tabone."

Fl-istadju tal-appell minn din id-decizjoni, il-Qorti Kostituzzjoni ttrattat aggravju fis-sens li bl-estromissjoni mill-kawza tal-intimati konjugi Tabone "*jekk (il-Qorti) issib it-talbiet attrici huma fondati ma tkunx tista` taghti r-rimedju effettiv ta` zgumbrament kif mitlub mit-tieni talba ghat-tgawdija tal-proprjeta` taghhom, u ghalhekk l-intimati Tabone ghandhom jibqghu in kawza.*"

Il-posizzjoni li hadet l-Ewwel Qorti ma kenitx kondiviza mill-Qorti Kostituzzjonali.

Fis-sentenza taghha, il-Qorti Kostituzzjoni qalet hekk :-

*"[11] Illi fl-ewwel lok jigi osservat li, kif ritenut fil-gurisprudenza lokali, biex gudizzju jkun integru jehtieg li, ghall-ahjar gudizzju tal-Qorti, jippartecipaw fih dawk kollha li huma nteressati fil-kawza. B`hekk tigi assigurata kemm jista` jkun l-effikacita` tal-gudizzju inkwantu dan jorbot biss lil dawk li jkunu partecipi fih, kif ukoll jigi rispettat il-principju tal-ekonomija tal-gudizzju sabiex ma jkunx hemm bzonn ta` ripetizzjoni ta` proceduri kontra l-persuni kollha interessati fid-diversi kawzi billi dawn ma jkunux hadu parti f`gudizzju wiehed. Il-gudizzju jibqa` integru mill-mument li jiehdu parti fih dawk li jkollhom id-dritt, u dawk li kontra taghhom dak l-istess dritt jikkompeti (App.Civ.**Joseph Borg v. Francis Vassallo** [2000] Vol.LXXXIV.II.42; App.C.**Zahra De domenico v. Zahra De domenico** 15.01.1992.)*

[12] Fil-kaz in dizamina, ir-rikorrenti qed jitolbu li din il-Qorti tiddikjara li l-applikazzjoni fil-konfront taghhom tal-Artikolu 5 tal-Kap. 158 tal-Ligijiet ta` Malta, huwa leziv tad-dritt fundamentali taghhom ghat-tgawdija tal-proprjeta`, inkwantu dan l-Artikolu, kif emendat bl-Att XXIII tas-sena 1979, huwa ta` ostakolu legali ghalihom biex jirriprendu l-pussess tal-proprjeta` taghhom minghand l-inkwilini, l-intimati konjugi Tabone, wara li kien skada

l-perjodu lokatizju ta` hames snin pattwit fl-iskrittura privata tas-7 ta` Marzu 1979. Inoltre, fir-rikors promotur ir-rikorrenti qed jitolbu li jinghataw rimedju xieraq.

[13] Mill-premess ghandu jirrizulta car li l-intimati konjugi Tabone, bhala inkwilini tal-fond de quo, u tenut kont tal-fatt li proprju l-inkwilinat taghhom jifforma l-mertu tal-kawza odjerna, ghandhom interess guridiku u ghalhekk ikunu partecipi fil-kawza li jista` jkollha effetti legali anke fuqhom.

[14] Inoltre, din il-Qorti tosserva li l-istadju li fih ghadha l-kawza, mhuwiex opportun li jigi diskuss il-punt tar-rimedju xieraq, meta ghadu ma giex deciz il-punt pre-ordinat ghall-istess, u cioe` jekk fil-fatt tezistix il-lezjoni pretiza mir-rikorrenti ghad-drittijiet fundamentali taghhom.

[15] Ghaldaqstant l-aggravju huwa gustifikat, u ser jigi milqugh."

Fuq l-istegwra ta` uhud mis-sentenzi fuq riferiti, din il-Qorti kif ippresjeduta kienet tat decizjoni fit-28 ta` Settembru 2017 fil-kawza : **Maria Ewkaristika Farrugia et vs L-Avukat Generali** : fejn kellha quddiemha talba simili ghal dik tal-lum.

Il-Qorti ppronunzjat ruhha hekk :-

"Premessi dawn il-fatti, il-Qorti tqis illi fil-kawza tal-lum qed ikun allegat ksur tal-Art 39 tal-Kostituzzjoni u tal-Art 6 tal-Konvenzjoni. Il-Qorti tqis illi ghall-fini ta` l-ilment tar-rikorrenti dwar allegat ksur tal-jedd taghhom dwar smigh xieraq fil-kors tal-proceduri gudizzjarji fuq riferiti, Martin Farrugia ma jiccentra xejn.

L-ezami fil-mertu li trid taghmel din il-Qorti huwa li tistabilixxi jekk bil-mod kif kienu kondotti iz-zewg procedimenti gudizzjarji fuq riferiti kienx hemm lezjoni ghall-jedd fondamentali tar-rikorrenti ghal smigh xieraq kif tutelati bil-Kostituzzjoni u bil-Konvenzjoni.

Ma hemm l-ebda kwistjoni ta` integrita` ta` gudizzju.

Il-kawza tal-lum m`ghandhiex x`taqsam mal-mertu tal-kawza Ref Nru 17/2016 JVC.

L-ilment dwar smigh xieraq jolqot il-konduzzjoni taz-zewg procedimenti gudizzjarji fuq riferiti, indipendentement mill-posizzjoni ta` Martin Farrugia.

Il-fatt illi Martin Farrugia huwa parti fiz-zewg proceduri gudizzjarji fuq riferiti ma jaghmlux ipso facto parti fil-kawza tal-lum fejn qieghed ikun trattat biss allegat ksur tal-jedd ghal smigh xieraq.

Imkien ma qieghed ikun allegat illi Martin Farrugia kien kompartecipi fl-allegat ksur tal-jedd ghal smigh xieraq.

Huwa l-Avukat Generali wahdu li ghandu jwiegeb skont il-ligi ghal-lanjanzi tar-rikorrenti."

Decizjoni relevanti ohra dwar il-kwistjoni in ezami kienet dik illi tat din il-Qorti diversament presjeduta fl-10 ta` Mejju 2017 fil-kawza : **<u>Grace Spiteri vs L-Avukat Generali</u>** : fejn inghad hekk :-

"Din il-Qorti tqis illi Amabile Grech et al, qua cittadini privati ma jistghu qatt jirrispondu ghat-talbiet tar-rikorrenti. Kif sewwa ntqal mir-rikorrenti, il-Kostituzzjoni torbot lill-Istat fil-konfront tac-cittadin, u ghalhekk huwa l-Istat biss li jista` jirrispondi ghat-talbiet tar-rikorrenti.

Amabile Grech et al, qua cittadini privati, ma jistghux legalment jirrispondu ghall-allegata inkostituzzjonalita` tal-procedura ta` rikuza ta` Imhallef, jew jehlu l-ispejjez ta` din il-kawza.

Huwa l-Istat li huwa vestit bl-obbligu li jassigura u jipprotegi d-drittijiet fundamentali tal-bniedem.

Ghalhekk ic-cittadin privat ma jistghax ikollu interess guridiku sufficjenti f`dawn il-proceduri, peress illi bl-ebda mod ma jista` jinzamm responsibbli ghal allegat ksur ilmentat mir-rikorrenti. Fil-fatt, ir-rikorrenti stess mhux qed jilmentaw mill-agir ta` Amabile Grech et al, li wara kollox agixxew skont il-ligi, izda minn dak tal-Istat, senjatament mill-allegat nuqqas da parti tal-legislatur illi jipprovdi rimedji xieraq f`kaz fejn l-imparzjalita ta` gudikant tkun qed tigi kontestata jew impunjata minn xi parti f`kawza.

Il-Qorti tqis illi m`hemmx necessita` illi Amabile Grech et al ikunu parti minn dawn il-proceduri sabiex l-istess proceduri jkunu integri, ghaliex apparti dak li inghad hawn fuq, il-konkluzjoni tal-Qorti f`din il-kawza m`hijiex ser tincidi fuq il-mertu tal-kawza li hija suggett f`dawk il-proceduri."

III. <u>Konsiderazzjonijiet</u>

Ir-rikorrent qieghed jopponi t-talba tal-intimat.

In sostenn tal-opposizzjoni tieghu, ir-rikorrent fis-sostanza jaghmel l-argument illi l-persuni ndikati mill-intimat fit-tielet eccezzjoni m`ghandhomx jigu kjamati fil-kawza tal-lum billi m`ghandhomx l-interess rikjest mil-ligi sabiex iwiegbu ghall-istanza tieghu, stante li l-inkjesta magisterjali li huwa talab li ssir kienet tammonta biss ghal investigazzjoni u gbir ta` provi, sabiex fil-kaz li jirrizulta ksur tal-ligijiet penali, allura jinhargu l-akkuzi kontra l-persuni koncernati jew min minnhom. Ghalhekk – skont ir-rikorrent – dawk il-persuni ghadhom mhumiex akkuzati u ghalhekk m`ghandhomx interess guridiku li jkunu kjamati fil-kawza tal-lum.

Dan premess,

Fil-kaz tal-lum, il-Qorti tosserva lid a part ital-intimat qed jinghad illi l-Art 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali (“**<u>Il-Konvenzjoni</u>**”) u l-Art 39 tal-Kostituzzjoni ta` Malta (“**<u>Il-Kostituzzjoni</u>**”) ighoddu biss fil-kaz meta jkunu qed jigu determinati drittijiet jew obbligi civili jew meta wiehed qed ikun akkuzat b` reat kriminali.

Fil-kors tat-trattazzjoni ta` din l-eccezzjoni, ir-rikorrent ghamel riferenza specifika ghas-sentenza li nghatat minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-17 ta` Jannar 2002 fil-kawza : **<u>Il-Kummissarju tal-Pulizija George Grech vs Id-Direttur Generali et.</u>**

Dik is-sentenza kienet tirrigwarda eccezzjoni ta` l-Avukat Generali fis-sens li ma kienx hemm ksur ta` l-Art 39 tal-Kostituzzjoni u ta` l-Art 6 tal-Konvenzjoni ghaliex dawk id-disposizzjonijiet kienu japplikaw biss fil-kaz meta jkunu qed jigu determinati drittijiet jew obbligi civili jew meta wiehed qed ikun akkuzat b` reat kriminali.

Inghad hekk fis-sentenza citata mir-rikorrent :-

> *“Fuq rapport, denunzja jew kwerela, li fuqhom ghandhom isiru proceduri, maghmula lill-Pulizija Ezekuttiva jew lil Magistrat, ghandhom jibdew proceduri. Jistghu isiru accessi, jinstemghu xhieda, jigu elevati oggetti, nominati esperti biex jaghmlu ezamijiet*

tal-istess oggetti u jigu preparati rapporti. Il-Magistrat jista` jordna l-arrest ta` kull persuna li waqt l-access jikxef li hija hatja, jew li kontra taghha jkunu ngabru indizji bizzejjed. Jista` jordna l-qbid ta` oggetti u tfittxija f`postijiet – 554. Bazikament l-inkjesta tal-Magistrat hi intiza ghall-preservazzjoni tal-provi u hu b`mod eccezzjonali illi l-magistrat jezercita l-poter tieghu taht l-artikolu 554 (1) tal-Kodici u jordna 1-arrest. Suggett materjali tar-reat ghandu jigi deskritt bid-dettalji kollha wiehed wiehed u ghandu jigi msemmi l-istrument u l-mod li bih dan l-istrument seta` jgib l-effett. Waqt l-access jistghu jittiehdu ritratti. Jistghu jinstemghu diversi xhieda u dawn ghandhom jigu mdahhla fil-process verbal. Izda inkjesta ssir fil-maghluq b`segretezza kbira, fejn sahansitra xhud ma jkunx jaf x`qed jghid xhud iehor dwaru, fejn la jidhlu avukati, fejn lanqas isir kontroll ta` xhieda jew kontro-ezami minn avukati u fejn kollox isir b`riserva u diskrezzjoni kbira. Meta inkjesta tkun ghadha miexja ebda persuna ma tkun ghadha giet akkuzata b` reat. Infatti Magistrat huwa obbligat li jieqaf milli jkompli bl-investigazzjoni tieghu meta jigi nfurmat li persuna jew persuni gew imressqa jew sejrin jitressqu akkuzati bir-reat relattiv. L-inkjesta Magisterjali b` ebda mod ma tista` tkun kunsidrata bhala "a trial" izda kostatazzjoni ta` fatti, ghalkemm il-Magistrat spiss jesprimi opinjoni prima facie dwar jekk ghandhomx jittiehdu procedure fil-konfront ta` persuna jew persuni in konnessjoni ma` xi reat. L-artikolu 550 (5) jsemmi li l-process verbal ghandu jkun fih paragrafu finali bil-konkluzzjonijiet tal-Magistrat Inkwirenti. Il-process verbal maghmul regolarment jista` jinghata bhala prova fis-smigh tal-kawza. L-atti ghandhom jintbaghtu mill-Magistrat lill-Avukat Generali li jiddecidi jekk hemmx ragunijiet sufficjenti biex jipprocedi. Jekk l-Avukat Generali jiddecidi li ma ghandux isir xejn aktar kollox jieqaf hemm indipendentement mill-opinjoni li jkun esprima il-Magistrat. Jistghu anke jittiehdu passi kontra persuna ohra minn dik indikata mill-Magistrat.

F`kaz ta` guri, jew kumpilazzjoni jinghad li bniedem ghadda guri, jew kumpilazzjoni. Izda f`kaz ta` inkjesta mhux legalment ezatt u korrett dak li jghid ir-rikorrent fl-ewwel paragrafu tar-rikors tieghu u cioe` illi hu `kien ghaddej inkjesta`; fil-verita` tkun qed issir inkjesta dwar allegazzjonijiet illi jinvolvu lir-rikorrent. Dak li qed jigi indagat u investigat fl-inkjesta hu l-veracita` ta` l-allegazzjonijiet li setghu saru fil-konfront tar-rikorrent u biex jigi determinat jekk hemmx tracci jew elementi ta` xi reat li ghalih xi persuna (jista` jkun kemm ir-rikorrent kif ukoll xi persuna ohra inkluz min ghamel l-allegazzjonijiet) tista` tkun mitluba tirrispondi ghalihom. Fl-inkjesta ma ssir qatt aggudikazzjoni dwar il-htija o meno ta` xi indagat. Dan kollu jwassal ghall-fatt li inkjesta jew investigazzjoni mhix ekwivalenti ghal akkuza jew process kriminali

– ossija f`dak l-istadju ma jkunx hemm persuna akkuzata b`reat kriminali kif jitlob l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni jew l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni."

Id-decizjoni kienet fis-sens illi :-

"Illi minn dak li intqal fuq jirrizulta li meta tkun qedgha ssir inkjesta dwar xi allegat reat, ma tkunx ghada harget akkuza kontra xi hadd. Infatt l-istess rikorrent ilmenta li lanqas biss kien notifikat li qedgha ssir inkjesta u sar jaf biss mill-media. Tant kemm l-inkjesta ma tikkomprendix att ta` akkuza li meta tohrog akkuza l-Magistrat ikollu jieqaf minn l-inkjesta. Ukoll meta tinghalaq inkjesta u tintbaghat lill-Avukat Generali mhix awtomatika li tohrog att ta` akkuza kontra l-persuna li l-Magistrat jidhirlu. L-Avukat Generali ghandu l-obbilgu li jezamina l-Process Verbal u jara hu jekk ghandux johrog xi att ta` akkuza fil-konfront tal-persuna imsemmija jew persuni ohra, jew jista` jhoss li ma hemmx provi sufficjenti li persuna tigi akkuzata b`reat. Jekk jasal ghall-konkluzzjoni li ma ghandiex issir tali akkuza, dik il-persuna qatt ma tigi akkuzata. Tant kemm fil-kaz in ezami li ma kienx hemm akkuza fil-konfront tar-rikorrent li meta r-rikorrent deher quddiem il-Magistrat hass li ghandu jistaqsiha dwar x`inhu s-suggett tal-inkjesta [ghalkemm fir-rikors hu qal ta` xhiex qieghed jigi akkuzat]. Kieku kien hemm akkuza hu kien irid jigi notifikat bil-miktub bl-akkuza specifika u kien ikun jaf ta` xhiex hu akkuzat. Ukoll peress li ma kienet saret ebda akkuza, kif sostna l-istess rikorrent, hi wegbitu "sexual abuse" li certament ma tistax tammonta ghal akkuza ghax kif semma l-istess rikorrent dan mhux terminu legali fis-sistema lokali. Ghalhekk zgur li f`dan il-kaz ir-rikorrent ma giex notifikat bin-"nature and cause of accusation against him".

Ta` min isemmi li wiehed mill-iskopijiet ta` l-inkjesta hu propju dak li jigi determinat jekk verament giex kommess reat, u fil-kaz affermattiv minn min; u allura kif jista` jkun li tkun harget akkuza fil-konfront ta` xi hadd meta ghada ghaddejja inkjesta.

Ghalhekk ezami akkurat tal-kliem u l-ispirtu li hemm fl-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni kif ukoll fl-Antikolu 6 tal-Konvenzjoni juru bla ebda dubju li l-garanziji f`dawn l-artikoli japplikaw biss ghal persuna akkuzata. Jekk isir gbir hazin ta` provi matul inkjesta jaghtu dritt lill-persuna akkuzata jinvoka l-artikolu 39 u l-artikolu 6 fil-process fejn dawk il-provi jingiebu quddiem qorti fi process biex tigi determinata xi akkuza kniminali mahruga kontra tieghu.

Li kieku harget akkuza kontra r-rikorrent dan kien ikun intitolat li jistitwixxi l-kawza odjerna ghax f` dak il-kaz f` dak il-mument kien

jaqa` fit-termini tal-ligi, u f` dan is-sens izda mhux ghar-ragunijiet hemm imsemmija, il-Qorti setghet forsi tezamina d-dettalji fil-kaz ta` Longinu Aquilina.

Illi ghalhekk b`dak li allegatament sar ma gewx miksura l-artikoli 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni ghax dawn huma applikabbli ghal min ikun akkuzat b`reat kriminali, jew f`kaz ta` meta jkunu qedghin jigu determinati drittijiet jew obbligi civili. Kif issemma fuq ir-rikorrent qatt ma gie akkuzat b`reat kriminali. Huwa ovvju li hawn ma kienx kaz ta`
drittijiet jew obbligi civili."

Dan premess,

Tqis li ghall-kaz tal-lum ghandha tapplika l-gurisprudenza l-aktar ricenti tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem ("**ECHR**") u tal-qrati taghna dwar l-Art 6 tal-Konvenzjoni.

Din il-Qorti qeghda tirreferi ghal fejn inghad illi kull persuna akkuzata b`reat kriminali hija ntitolata ghal smigh xieraq mhux biss fil-kors tal-proceduri kriminali izda wkoll waqt il-*pre-trial stage.*

Huwa pacifiku fil-gurisprudenza tal-ECHR illi d-dritt ghal smigh xieraq japplika sa minn meta jkun hemm *a criminal charge* li skont l-interpretazzjoni ta` l-ECHR tissussisti sa minn meta l-persuna hija *substantially affected* b` investigazzjoni dwar reat kriminali fosthom *"the date of arrest, the date when the person concerned was officially notified that he would be prosecuted or the date when preliminary investigations were opened*" (ara : **Alexander Zaichenko vs Russia** : App. 39660/02 : 18 ta` Frar 2010).

Fil-kaz ta` **Salduz vs Turkey** (App. 36391/02 : 27 ta` Novembru 2008), l-ECHR sostniet illi :-

"*55 … the Court finds that in order for the right to a fair trail to remain sufficiently "practical and effective" (see paragraph 51 above), Article 6(1) requires that as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first interrogation of a suspect by the police, unless it is demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there are compelling reasons to restrict this right."*

Fil-kaz ta` **Karabil vs Turkey** (App Nru 5256/02) deciz fis-16 ta` Gunju 2009) ECHR sahqet li suspettat huwa intitolat ghall-protezzjoni skont l-Art 6 tal-Konvenzjoni anke waqt l-interrogatorju.

L-istess inghad fis-sentenza tal-24 ta` Ottubru 2013 fil-kaz ta` **Navone and others vs Monaco** (App Nru 62880/11, 62892/11, 62899/11).

Fid-decizjoni tal-Grand Chamber tal-ECHR tat-12 ta` Mejju 2017 fil-kawza **Simeonovi v. Bulgaria**, kien trattat l-Art 6 tal-Konvenzjoni fil-kuntest ta` procediment kriminali.

Fid-decizjoni nghad hekk :-

*"110. The protections afforded by Article 6 §§ 1 and 3 apply to a person subject to a "criminal charge", within the autonomous Convention meaning of that term. A "criminal charge" exists from the moment that an individual is officially notified by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence, or from the point at which his situation has been substantially affected by actions taken by the authorities as a result of a suspicion against him (see **Deweer v. Belgium,** 27 February 1980, §§ 42-46, Series A no. 35; **Eckle v. Germany**, 15 July 1982, § 73, Series A no. 51; **McFarlane v. Ireland** [GC], no. 31333/06, § 143, 10 September 2010; and, more recently, **Ibrahim and Others v. the United Kingdom** [GC], nos.50541/08 and 3 others, § 249, ECHR 2016).*

*111. Thus, for example, a person arrested on suspicion of having committed a criminal offence (see, among other authorities, **Heaney and McGuinness v. Ireland**, no. 34720/97, § 42, ECHR 2000-XII, and **Brusco v. France**, no. 1466/07, §§ 47-50, 14 October 2010), **a suspect questioned about his involvement in acts constituting a criminal offence** (see **Aleksandr Zaichenko v. Russia**, no. 39660/02, §§ 41-43, 18 February 2010; **Yankov and Others v. Bulgaria**, no. 4570/05, § 23, 23 September 2010; and **Ibrahim and Others**, cited above, § 296) and a person who has been formally charged, under a procedure set out in domestic law, with a criminal offence (see, among many other authorities, **Pélissier and Sassi v. France** [GC], no. 25444/94, § 66, ECHR 1999-II, and **Pedersen and Baadsgaard v. Denmark** [GC], no. 49017/99, § 44, ECHR 2004-XI) can all be regarded as being "charged with a criminal offence" and claim the protection of Article 6 of the Convention. It is the actual occurrence of the first of the aforementioned events, regardless of their chronological order, which triggers the application of Article 6 in its criminal aspect."* (enfazi mizjud)

L-ECHR kienet cara fis-sens illi d-dritt ghal smigh xieraq ighodd fil-*pre-trial stage.*

Din il-linja ta` hsieb kienet applikata fid-decizjoni illi tat din il-Qorti kif presjeduta fis-27 ta` Gunju 2017 (Ref. Kost. Nru. 104/16 JZM) : **Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) v. Aldo Pistella** : fil-kuntest tad-dritt ghal assistenza minn avukat anke waqt interrogazzjoni.

Fid-decizjoni ta` din il-qorti, diversi kienu r-referenzi ghal gurisprudenza ohra tal-ECHR fejn inghad kjarament li l-Art 6 tal-Konvenzjoni kien japplika ghall-*pre-trial stage.*

Rilevanti ghall-fattispeci tal-kaz tal-lum kienet is-sentenza li tat din il-Qorti diversament presjeduta fid-19 ta' April 2012 fil-kawza : **Alfred Degiorgio et vs Avukat Generali et.**

F`dak il-kaz l-intimati sahqu li la l-Art 6 tal-Konvenzjoni u lanqas l-Art 39 tal-Kostituzzjoni ma huma applikabbli fil-kaz ta` inkjesta, peress li sa l-istadju ta' inkjesta, hadd ma jkun akkuzat b`reat kriminali.

Kien ukoll sar l-argument illi d-drittijiet kollha protetti bl-Art 39 tal-Kostituzzjoni fil-kamp kriminali jimxu ghall-fini ta` applikazzjoni fuq il-premessa illi l-persuna koncernata trid tkun akkuzata b'reat kriminali.

Hemm kienet citata mill-intimati d-decizjoni ta` din il-Qorti diversament presjeduta tas-17 ta` Jannar 2002 fil-kawza **Karl Heinrich Muscat vs Avukat Generali** fejn kien rilevat illi inkjesta ma tiddeterminax akkuza kriminali.

Fis-sentenza nghad hekk :-

> *"Stranament l-intimati jissottomettu li l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni mhux applikabbli ghall-procedura ta' inkjesta, stante li fl-inkjesta m'hemmx min ikun akkuzat b'reat kriminali u inoltre d-drittijiet protetti bl-artiklu 39 tal-Kostituzzjoni japplikaw ghall-persuna li tkun akkuzata b'reat kriminali.* ***L-intimati donnhom li jinsew li gie diversi drabi deciz li d-drittijiet li huma applikabbli ghal min hu akkuzat b'reat huma applikabbli ukoll ghall-proceduri li jwasslu ghal meta xi hadd eventwlment jigi arrestat u akkuzat formalment b'reat.*** *Inoltre jista jkun li l-ligi tisssanzjona li l-*

Pulizija jista juzaw dik il-forza minima sabiex jitwettqu l-ordnijiet tal-istess Magistrat. Meta tinghata ordni bhal din minn Magistrat Inkwewerenti tali ordni trid tinghata bl-ikbar kawtela b'mod partikolari preress l-inkjesta Magisterjali tkun qed titmexxa in parallel mal-investigazzjonijiet u jista jkun hemm is-suspett, kif fil-fatt hemm f'dawn il-proceduri, li tali ordni tkun qed tinghata in vista biss tal-investigazzjoni tal-pulizija …" (enfazi mizjud)

Din is-sentenza kienet appellata.

Fil-5 ta` April 2013 kien hemm decizjoni mill-Qorti Kostituzzjonali fejn ghalkemm kien hemm riforma tas-sentenza, il-principji tad-dritt kienu kkonfermati kollha.

Fil-fehma ta` din il-Qorti, ir-referenza li ghamel l-intimat ghad-decizjoni ta` **Il-Kummissarju tal-Pulizija George Grech vs Id-Direttur Generali u Registratur tal-Qrati et** llum ma taghtix sostenn lir-rikorrent ghall-oggezzjoni tieghu.

Il-Qorti tirrimarka li inkjesta magisterjali hija ntiza biex tikkonserva l-*in genere* u ma twassal qatt ghal gudizzju finali, u kwalunkwe konkluzjoni hemm milhuqa hija dejjem a bazi ta` *prima facie.*

Fis-sostanza, inkjesta magisterjali issir sabiex ikunu ppreservati l-provi. Jekk mill-provi, hekk ippreservati, jirrizulta li jkun sar reat, u li jista` jkun hemm persuna jew aktar li tkun jew li jkunu ndizzjati fit-twettieq ta` reat, allura l-Magistrat Inkwerenti ghandu jindika li sar reat, u ghandu jordna li jibdew procedura kriminali kontra l-indizzjat jew indizzjati.

Ghalkemm huwa minnu li wiehed mill-ghanijiet ta` inkjesta magisterjali hu proprju dak li jigi determinat jekk tabilhaqq kienx kommess reat, il-garanziji li jahsbu ghalihom l-Art 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art 6 tal-Konvenzjoni jghoddu anke f`dak l-istadju.

Il-Qorti tkompli tirrimarka illi l-kawza tal-lum kienet promossa wara li d-diversi rikorsi ta` appell intavolati skont il-ligi mill-persuni ndikati fit-tielet eccezzjoni kienu lkoll assenjati ghas-smigh quddiem l-Onor. Imhallef Antonio Mizzi, li min-naha tieghu cahad it-talba ghal rikuza mis-smigh ta` dawk ir-rikorsi, li tressqet mir-rikorrent odjern.

Abbazi tal-fatti li jirrizultaw mill-atti, u fl-isfond tal-gurisprudenza fuq citata, ghal din il-Qorti huwa bil-wisq evidenti li l-persuni kollha ndikati fit-tielet eccezzjoni ghandhom l-interess rikjest mil-ligi sabiex ikunu parti fil-procediment odjern billi kemm dan il-procediment kif ukoll l-esitu tieghu huwa direttament, sostanzjalment u ghall-finijiet u effetti kollha tal-ligi relatat mal-appelli tal-persuni mill-provvediment tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Istruttorja.

B`zieda ma` dan, il-Qorti hija tal-fehma illi fir-rikors tal-lum, kuntrarjament ghat-talbiet li saru fil-kawzi : **Grace Spiteri vs L-Avukat Generali** ; u **Ewkaristika Farrugia et vs L-Avukat Generali**, ma hemmx **biss** talba sabiex jigi dikjarat li digriet partikolari jew procedura partikolari qeghda tikser jew x` aktarx ser tikser id-dritt ta` smigh xieraq tar-rikorrent.

Tant dan huwa hekk illi fil-kaz tal-lum, permezz tat-tieni talba, il-qorti hija mitluba thassar, tannulla u tirrevoka kwalsiasi digrieti u/jew sentenzi li tat il-Qorti Kriminali presjeduta mill-Onor Imhallef Antonio Mizzi fir-rikorsi inkluz izda mhux limitat ghal digrieti jew sentenzi li jolqtu l-mertu ta` l-istess rikorsi.

B`din it-talba, qed jintalab li minhabba allegata lezjoni tad-dritt fundamentali tar-rikorrent ghal smigh xieraq, id-digrieti u sentenzi diga` moghtija jigu mhassra u annullati, inkluz dawk li jolqtu l-mertu tar-rikorsi pprezentati mill-persuni ndikati fl-eccezzjoni li qeghda tkun deciza llum.

Abbazi tal-premess, ghandu jirrizulta car li l-persuni koncernati, bhala l-persuni li pprezentaw ir-rikorsi de quo quddiem il-Qorti Kriminali presjeduta mill-Onor. Imhallef Antonio Mizzi, ghandhom l-interess shih li trid il-ligi sabiex ikunu parti fil-kawza tal-lum, li tista` twassal, in vista tat-talbiet li ressaq ir-rikorrent fil-kawza tal-lum, ghat-thassir ta` provvedimenti li jirrigwardaw direttament dawk il-persuni.

Din il-Qorti ssib konfort ghal dak li qeghda tghid f`diversi istanzi kostituzzjonali fejn fil-kaz ta` sitwazzjonijiet kwazi-identici ghal din tal-lum, qrati ta` gurisdizzjoni bhal din tal-lum ordnaw il-kjamata fil-kawza ta` persuni bl-interess li trid il-ligi. In partikolari tirreferi ghad-digriet tat-30 ta` Gunju 2015 li tat din il-Qorti diversament presjeduta fil-kawza fl-ismijiet **Lawrence Grech et vs L-Avukat Generali et.**

Decide

Ghar-ragunijiet kollha premessi, il-Qorti qeghda tipprovdi dwar it-tielet (3) eccezzjoni tal-Avukat Generali billi qeghda taqta` u tiddeciedi hekk :-

Tilqa` t-tielet (3) eccezzjoni tal-Avukat Generali kif dedotta.

Tordna l-kjamata fil-kawza tal-Onorevoli Prim Ministru Joseph Muscat, tal-Onorevoli Ministru Konrad Mizzi, ta` Keith Schembri, ta` Malcolm Scerri, ta` Adrian Hillman, ta` Brian Tonna u ta` Karl Cini.

Tordna n-notifika tal-atti lill-kjamati fil-kawza, spejjez tal-intimat Avukat Generali, u taghti lill-kjamati fil-kawza zmien ghoxrin (20) jum min-notifika sabiex jipprezentaw risposta.

L-ispejjez relatati mal-provvediment tal-lum jibqghu riservati ghall-gudizzju finali.

Onor. Joseph Zammit McKeon
Imhallef

Amanda Cassar
Deputat Registratur